

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNİN TOPLUMSAL YANSIMASI: UYGULAMALI BİR ARAŞTIRMA

SOCIAL REFLECTION OF JULY 15 COUP ATTEMPT: AN APPLIED RESEARCH

Giray Saynur DERMAN*
Ali Serdar YÜCEL**
Murat KORKMAZ***

Özet: Araştırma ve uygulamalı olarak gerçekleştirilen; 15 Temmuz 2016 yılında Türkiye’de yaşanan FETO terör örgütüne yönelik yapılmış bir sosyolojik araştırma çalışmasıdır. Araştırmada uygulamalı ve 3 boyutlu 5’li likert ölçekten oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırmada 5784 bireyle görüşülmüş ve anket sorularına cevap vermeleri istenmiştir. Cronbach’s Alpha kat sayısı olarak 0.951 değeri elde edilmiştir. Faktör analizi bireylerin sosyo-demografik algı boyutlarını belirlemek için kullanılmıştır. Toplumsal algının değerlendirilmesinde temel bileşenler ve döngüsel faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğu Bartlett testi ile araştırma grubunun büyüklüğünün uygunluğu ise Keiser-Meyer-Olkin katsayısı ile değerlendirilmiştir. Bireylerin verdikleri cevapların normal dağılıma uygunlukları Kruskal Wallis testi ve tüm veriler için sağa yatık olduğu (normal dağıldığı) görüldüğünden cevapların karşılaştırılmasında Anova testi ve Kruskal Wallis analizleri kullanılmıştır. Tüm analizler SPSS v17.0 ile yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonrasında katılımcıların tamamı FETO terör örgütü tarafından gerçekleştirilmeye çalışılan darbe girişimine karşı direniş gösterdiği ve sosyal bir bütünlük oluşturduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Darbe, Sosyoloji, Yansıma, Devlet, Bütünlük

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, saynurderman@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9339-7649

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, saynurderman@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9339-7649

*** Dr., muratkorkmaz@guvenplus.com.tr, ORCID: 0000-0001-7925-5142, Makalenin Gönderim Tarihi: 20.12.2023, Kabul Tarihi: 04.04.2024

Abstract: This is applied sociological research performed on the FETO terrorist organization felt on July 15 2016 in Turkey. An applied and 5-point likert scaled with three dimensions survey has been used in the research. A total of 5,784 individuals were interviewed and requested to answer the survey. The value of 0.951 was obtained as Cronbach's Alpha coefficient. The factor analysis was used to determine the socio-demographic perception dimensions of individuals. Principal components and cyclic factor analysis method were applied in the evaluation of social perception. The suitability of the data to the factor analysis was assessed by the Bartlett test and the suitability of the size of the research group was evaluated with the Keizer-Meyer-Olkin coefficient. Since the answers given by the individuals to the normal distribution were observed to be right skewed (normally distributed) for all data with Kruskal Wallis test, Anova test and Kruskal Wallis analyses were used in the comparison of answers. All the analyses were conducted with SPSS v17.0. Following the analysis of data obtained, it has been concluded that all the participants have displayed a resistance against the coup attempt that was initiated by the FETO terrorist organization and a social integrity has been created.

Keywords: Terror, Coup, Sociology, Reflection, State, Integrity

GİRİŞ

Terörizm ya da terör literatürde siyasi, dini veya ekonomik gayelere ulaşmak için masum sivil halka veya belirli yönetim gruplarına karşı uygulanan her çeşit yıldırma ve şiddet içerikli faaliyet olarak geçmektedir. Araştırma ve uygulama içerikli hazırlanan bu çalışmada asıl ulaşılmak istenen nokta terör ve teröre yönelik gerçekleştirilen olumsuzlukların toplumsal yansımalarının genel anlamda değerlendirilmesi şeklindedir.¹

Dünyanın genelinde ve Türkiye’de geçmişten günümüze çok sayıda terör saldırısı gerçekleşmiştir. Bu terör olayları başta devletler ve toplumlar olmak üzere birçok bireyin zarar görmesine, yok olmasına ve uzun yıllar etkilerinin devam edeceği olumsuzlukların yaşanmasına neden olmuştur. Ayrıca terörle birlikte ekonomi başta olmak üzere siyasi, politik, teknolojik, eğitim, güvenlik, uluslararası ilişkiler ve inançlar açısından da sorunların bir bütün olarak ortaya çıkması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur.²

¹ Murat Şimşek, “Terörizm: Kavramsal bir çalışma”, *Akademik Bakış Dergisi*, 54, sf. 1-17, 2016.

² Burcu Selin Yılmaz, Özgür Yılmaz, “Terörizm ve terörizmin hedefi olarak turizm endüstrisi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), sf. 39-58, 2005.

Terör saldırılarının yaşanmasındaki asıl neden ve nedenlerin genel anlamda incelenmesi ve bunun toplumsal yansımalarının değerlendirilmesi ise kaçınılmaz bir sonuçtur. Çünkü yaşanan terör olaylarının en fazla zarar verdiği boyut toplum ve toplum bireyleridir. Geçmişten günümüze Türkiye ve Anadolu topraklarında yaşanan terör olayları uzunca yıllardır devam etmektedir. Terör ve terörün neden olduğu birçok olumsuzluk nedeniyle toplum ve bireyleri halen bu sorunlarla savaşmak, baş etmek ve mücadeleye devam etmek zorunda kalmıştır. Terör bir iç sorun olmamakla birlikte birçok dünya milletlerinin ortak sorunu haline gelmiştir. Her geçen gün yeni yeni terör örgütlerinin hayat bulması, ortaya çıkması başta Türkiye olmak üzere birçok dünya ülkesini tehdit etmektedir.³

Teröre neden olan ve terörün hayat bulmasına katkı sağlayan etkenler ile destekçilerinin çok iyi irdelenmesi de ayrı bir konudur. Terör bir etnik ve bölgesel sorun olmadığını ve bunun uluslararası bir sorun gerçeği olduğunu açıkça son yıllarda yaşanan olaylarla ortaya koymuştur. Çünkü son yıllarda yaşanan iç ve dış terör olaylarındaki gerçekler uluslararası güçlerin bu terör örgütleri üzerinde önemli bir etki yarattığı gerçeğini göz ardı edemeyeceğimizi açıkça göstermektedir.⁴

15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan kalkışma ya da darbe girişimi, sadece hükümete karşı değil, aynı zamanda topyekûn Türk halkına karşı yapılmış, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en şiddet içeren taarruzu olarak hafızalardan kolay kolay silinmeyecek bir girişimdir. Plan, uygulama ve sonuçları yönünden bugüne kadar yaşanan tüm askeri darbelerden farklı olarak hem işgal hem darbe ve hem de terör niteliği taşıyan bir yapıdadır.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan (*Türkiye Cumhuriyeti devleti siyasi tarihine uzun yıllar yön veren Demirel, Özal, Ecevit gibi uzun soluklu siyaset yapan siyasetçilerin yanında daha yeni bir siyasi aktör olarak; siyaset yapma tarzı, tercihleri, üslubu, aldığı kararlar ve süreçlere derin etkisi ile Türk siyasi tarihinde en önemli siyasi liderlerden biridir ve Türkiye'nin halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanıdır*), 15

³ Hüseyin Kazan, "Terör - medya ilişkisi ve medya terör haberciliği", *Güvenlik Stratejileri*, 12(24), sf. 109-146, 2016.

⁴ Aynur Yıldırım, "Kurumsal yapı ve terör ilişkisinin toplumsal maliyeti", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 51(596), sf. 11-26, 2014.

Temmuz sürecinde izlediği siyasette, gerek halkı etkin bir şekilde yönlendirmesi açısından gerekse soğukkanlı tutumuyla teröristlerin başarısız olmasını sağlaması açısından ülkesinin beka sorunu haline gelen bir büyük krizi milli irade desteği ile aşmayı başarabilen etkin bir lider olduğunu göstermiştir.⁵

Bu çalışmada özellikle 15 Temmuz FETÖ kalkışma hareketi sonrası halkın üzerindeki darbe girişiminin algısı, temel etkisi ve sonuçları analiz edilmiştir.

I. MATERYAL VE YÖNTEM

Bir uygulama çalışması olan bu çalışmada 5’li likert ölçekten oluşan geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmış anket kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken alanında uzman kişilerden görüş ve öneriler alınarak destek sağlanmıştır. Sosyoloji, siyaset bilimci, psikoloji, psikiyatri, iletişim ve medya alanında uzman kişilerden oluşan bu kişiler çalışmanın nitelik ve anlaşılabilirliği konusunda katkı sağlamış bir çıkar ilişkisi içerisine girmemişlerdir. Anket daha öncesinde kullanılmadığı, geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmadığı için bir ön teste tabi tutulmuştur. Hazırlanan anket 32 demografik ve 78 ölçekli sorudan oluşturulmuştur. Bu anket 4 ana boyut altında ve alt sorular şeklinde hazırlanarak katılımcılara cevaplamaları için yönlendirilmiştir.

Ön test için toplam 251 katılımcıdan elde edilen verilen öncelikle geçerlilik ve güvenilirlik analizine tabi tutulmuş, Cronbach’s Alpha kat sayısı olarak 0.741 değeri elde edilmiştir. Bu değer beklenen değer altında kalması nedeniyle dört üst boyut üç alt boyuta, 32 demografik soru 26 soruya ve 78 ölçekli soru 64 soruya indirilerek yeniden analiz tekrar edilmiştir. Yapılan yeni analiz sonrasında Cronbach’s Alpha kat sayısı olarak 0.906 değeri elde edilmiş ve beklenen değer üzerinde bir değer olması nedeniyle asıl çalışmaya geçilmiştir.

Asıl araştırma öncesinde anket soruları bir dil uzmanının görüş ve önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Araştırma kapsa-

⁵ Saynur Giray Derman, Hande Oba, “Making a determination from the operational code of a new and influential actor: President of Turkey Recep Tayyip Erdogan”, *Bilig*, 79, sf. 45-67, 2016.

mında anket “Google Form”⁶ sitesinden yararlanılarak hazırlanmış ve bazı sosyal medya aracılığı ile katılımcılara gönderilmiştir. Facebook, Twitter ve Instagram sitelerinden ilgili katılımcılara form linki paylaşarak kendilerine ait kimlik ve sosyal medya adres bilgilerinin paylaşılmasından özgür düşünce ile fikirlerine göre anket formlarını doldurmaları talep edilmiştir.

Sosyal medya üzerinden gönderilen form âdeti 11809’dir. Bu gönderi formlarından sağlanan geri dönüş 7201’dir. Elden basılı ve yüz yüze yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen ve analize uygun bulunan form âdeti ise 1258’dir. Yüz yüze formlar bir anketör firmanın katkı ve desteği ile sağlanmıştır. Bu formların ilgili firma tarafından doldurulmasına ilişkin maliyetler yazarlar tarafından karşılanmış olup herhangi bir kurum ve kuruluş desteği sağlanmıştır.

Analize uygun toplam 5784 anket formunun uygulanması 7 ay gibi bir süreyi kapsamaktadır. Anketlerin yüz yüze uygulaması FETO terör örgütünün en etkili olduğu Ankara ve İstanbul İllerinde gerçekleştirilmiş, sosyal medya üzerinden dağıtılan anketler ise farklı illerden oluşmaktadır. Araştırma basit rassal bir yöntem şeklinde hazırlandığından evren ve örneklem seçimi genel dağılım kapsamında belirlenmemiştir. Çünkü FETO terör örgütüne ilişkin genel katılımcı dağılımı ülke tamamını kapsadığından küçük bir dilimin genel dağılım üzerinde etkili olacağı ve genel görüşü yansıtacağı kanaatine varılmıştır.

A. Araştırma Sorusu

15 Temmuz FETO darbe girişimi sosyal toplum anlayışı üzerinde önemli bir olumsuz etki oluşturmuş ve toplumun geneli üzerinde tahribat yaratmıştır. Kamu ve toplum algısı sosyal anlamda önemli boyutta etkilenmiştir.

B. Kuramsal Çerçeve

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte pek çok değişim yaşanmıştır. Uluslararası ilişkiler teorileri ve yorumları da bu değişimlerin arasındadır. Gerçekten de dünyanın iki kutuplu olduğu dönemde kullanılan aynı politik araçlar ve enstrümanları kullanarak bugüne dair

⁶ Erişim Tarihi: 22.07.2023, <https://docs.google.com/forms/u/0/?ftv=1>,

doğru siyasal çıkarımlar yapmak olası görünmemektedir. Soğuk Savaş döneminin siyasal atmosferinden farklı olarak günümüz dünyasında büyük belirsizlik ve karmaşa hâkimdir. Yine aynı döneme göre, uluslararası arenadaki iktidar ve güç ilişkileri çok daha karmaşıktır ve bugün artık liderlerin fark yarattığı bir dünya vardır karşımızda.⁷ Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme hem ekonomik refah üzerinde etkili olurken hem de insan ilişkileri ve toplumsal ilişkiler üzerinde çok etkilidir. Bu çok boyutluluk içinde bir yandan devletlerin karşı karşıya olduğu tehditler artmışken diğer yandan da çıkarlarını koruyacakları fırsatlar zenginleşmiştir.⁸ İşte böylesi karışık siyasal bir atmosfer içinde olan çağdaş dünyada politik analizciler, teorisyenler ve sosyolojik analizciler bir konuda uzlaşmış görünmektedirler; modern uluslararası ilişkiler analizleri dünyanın iki kutuplu olduğu dönemde kullanılan yapısal çözümlerden farklı olmak durumundadır. Artık uluslararası ilişkiler ve sosyoloji uzmanları bakımından sadece ulus devleti esas alarak ve devlet düzeyinde analiz yapmak geçerli bir yol gibi görünmemektedir. Yalnızca yapısal temelli teoriler yerine özne merkezli yeni açıklama ve yaklaşımlar siyasal çözümlere dahil edilmelidir. Global terör ve politikaları anlamak ve yorumlamak için politik kararların arkasında yatan motivasyon ve rasyoyu çok iyi anlamak gerekir.⁹ Bunun yanı sıra terör, tehdit algısı ve darbeler de globalleşen dünyada değişmiştir.

15 Temmuz FETO darbe girişimi, Türkiye devleti/ seçilmiş hükûmetini etkisiz hale getirmek için şiddet yoluna başvurarak ele geçirmeyi hedefleyen bir darbe girişimidir. “Tüm askeri, idari, akademik devlet kurumlarının işgali” yoluyla var olan devlete “Paralel devlet” kurmak ve böylece Türkiye’nin yönetimini ele geçirme çabası ve sivil halka yönelik orantısız askeri güç kullanımı ve seçilmiş siyasetçilerle üst düzey bürokratlara yönelik infaz girişimleri temelinde gerçekleştirilen

⁷ Andrea K Grove, “Political leadership in foreign policy: Manipulating support across borders”, (1st ed.). New York, NY: Palgrave Macmillan, 2007.

⁸ Mark Schafer, Stephen G Walker, “Beliefs and leadership in world politics: Methods and approaches of operational code analysis”, New York, NY: Palgrave Macmillan, 2006.

⁹ Saynur Giray Derman, Hande Oba, “Making a determination from the operational code of a new and influential actor: President of Turkey Recep Tayyip Erdogan”, *Bilig*, 79, sf. 45-67, 2016.

“terör saldırısı” nı içeren bir askeri kalkışmadır ve bu itibarla Türkiye’nin parlamenter demokrasi tarihindeki askeri darbe ve askerinin sivil siyasete müdahale girişimlerinden farklılık göstermektedir.¹⁰

15 Temmuz darbe girişimi, Türkiye’nin gerek ulusal gerekse uluslararası güvenlik boşluklarının çember hattında olduğu bir dönemde yapılmıştır. Bu döneme denk getirilmesi tesadüfi değildir. Yıllara yayılarak kadro yerleşimlerini gerçekleştirmiş FETÖ terör örgütü üyeleri uygun zemin kollayarak harekete geçmişlerdir. Türkiye, bir yandan PKK ile mücadele ederken, diğer yandan da Suriye sınırlarında IŞİD’e karşı yapılan savaş içinde aktif olarak yer alırken FETÖ-PDY 15 Temmuz darbe girişimini gerçekleştirmiştir.

15 Temmuz darbe girişimi, toplumun büyük bir kesiminin karşı koyması sokaklara dökülmesi, tankların önüne atılması sayesinde başarısız olmuştur. Türk halkı bu darbe girişimine hiçbir ideolojik, etnik ve mezhepsel bir ayrılık söz konusu olmadan hep birlikte karşı çıkmıştır ve direnmiştir. Türk halkı demokrasi için canını hiçe sayarak darbecilerle mücadele etmiş ve kalkışma püskürtülmüştür.

15 Temmuz, önemli derslerin alınması gereken bir darbe/işgal/terör saldırısıdır. Alınacak en önemli ders ise “devlet” ve “devletin kurumsal örgütlenmesi” ile ilgidir. Devletin yeniden inşası ve tüm kadroların arındırılmasının gerekliliği alınacak en önemli derstir. 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye’de devlete atfedilen “güçlü devlet geleneği” söyleminin, devletin kendi kurumsal varlığına yönelik tehditlere karşı etkin mücadele etme kapasite temelinde aslında “gerçeklikte karşılığı olmayan bir retorik” olduğunu bize göstermiştir. 15 Temmuz darbe girişimiyle, Türkiye’de devletin, teoride güçlü, fakat pratikte zayıf bir kurumsal yapıya sahip olduğu bu sonuçtan göz ardı edilemez acı bir gerçek olarak ortaya çıkmıştır. 15 Temmuz darbe girişimi, başta karar vericiler olmak üzere hepimize, devletin kurumsal ve yönetim anlayışı temelinde, bu tür kalkışmalara ve meydan okumalara karşı güçlendirilmesi gerektiği dersini vermiştir.¹¹

¹⁰ Fuat E Keyman, Metin Gürcan, 15 Temmuz’dan on beş ay sonra: Ordunun reformu, devletin dönüşümü, PM politika raporu 2017, Access Date: 21.07.2023, http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/11/15-Temmuzdan-15-Ay-Sonra_Keyman_Gurcan.pdf.

¹¹ Fuat E Keyman, Metin Gürcan, (2017). 15 Temmuz’dan on beş ay sonra: Ordunun

II. BULGULAR

Tablo 1: Demografik ve Tanımlayıcı İstatistikler

		Count	Column N %
1. Yaş	18-25	329	6%
	26-35	1990	34%
	36-45	773	13%
	46-55	1047	18%
	56+	1645	28%
2. Eğitim durumu	İlköğretim	1813	31%
	Lise	2662	46%
	Yüksekokul	577	10%
	Üniversite	402	7%
	Yüksek Lisans ve Doktora	330	6%
3. Çalışma durumu	Özel	1996	35%
	Kamu	1836	32%
	Serbest	1206	21%
	Emekli	325	6%
	Diğer	421	7%
4. Gelir düzeyi	1600-2100	603	10%
	2101-3000	2840	49%
	3001-4000	722	12%
	4,00	370	6%
	4001-5000	1249	22%
	5001+	0	0%
5. Gelir durumu	Evli	3823	66%
	Bekar	1768	31%
	Diğer	193	3%
6. Herhangi bir sağlık sorunuz var mı?	Evet	484	8%
	Hayır	5300	92%
7. Çalışmanıza engel bir fiziksel durumunuz var mı?	Evet	100	2%
	Hayır	5684	98%
8. Herhangi bir siyasi görüşe sahip misiniz?	Evet	4734	82%
	Hayır	1050	18%
9. Etnik bir kimlik taşıyor musunuz?	Evet	697	12%
	Hayır	5087	88%

reformu, devletin dönüşümü, PM politika raporu, 2017, Access Date: 21.07.2023, http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/11/15-Temmuzdan-15-Ay-Sonra_Keyman_Gurcan.pdf.

10. Bakmakla yükümlü olduğunuz birey sayısı nedir?	0	1195	21%
	1	197	3%
	2	1515	26%
	3	1343	23%
	4	679	12%
	5+	855	15%
11. Sosyal medya ve internet kullanıyor musunuz?	Evet	4057	70%
	Hayır	1727	30%
12. İnternet ve medya kullanımını hangi cihazlarla sağlıyorsunuz?	0	1727	30%
	Akıllı cep telefonu	3633	63%
	Laptop	0	0%
	Masa üstü	424	7%
	Diğer	0	0%
13. İletişim kanalları tv, radyo ve gazete gibi materyalleri düzenli takip eder misiniz?	Evet	4651	80%
	Hayır	1133	20%
14. Sürekli takip ettiğiniz iletişim kanalları tv, radyo ve gazete var mı?	Evet	4651	80%
	Hayır	1133	20%
15. Darbe öncesinde her hangi bir hukuki olumsuzluk yaşadınız mı?	Evet	736	13%
	Hayır	5048	87%
16. Darbe olduğunu nasıl öğrendiniz?	TV	2921	51%
	İnternet	1787	31%
	Radyo	160	3%
	Yakın çevre	258	4%
	Diğer	658	11%
17. Darbe günü fiziksel olarak olaylara katılım sağladınız mı?	Evet	4734	82%
	Hayır	1050	18%
18. Fiziksel bir katılım sağladınız ise her hangi bir fiziksel zarara uğradınız mı?	Evet	886	15%
	Hayır	4898	85%
19. Darbe girişimi sonrası maddi ve manevi anlamda bir olumsuzluk yaşadınız mı?	Evet	5309	92%
	Hayır	475	8%
20. Darbe yanlısı kişi ya da kurumlara yönelik yapılan devlet uygulamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?	Olumlu	2621	45%
	Olumsuz	40	1%
	Yetersiz	3005	52%
	Diğer	118	2%
21. Darbe sonrası darbecilere yönelik yazılı ve görsel medya da yapılan haberleri yeterli ve anlamlı buldunuz mu?	Evet	5358	93%
	Hayır	426	7%
	Diğer	0	0%

22. Diğer toplum ve milletlerin yaşanan darbe olayına ilişkin kayırmacı yaklaşımlarına karşı ne düşünüyorsunuz?	Türkiye düşmenliği	4550	79%
	Darbecilere yönelik destek	760	13%
	Uluslararası siyaset	474	8%
	Diğer	0	0%
23. Yaşanan darbe olayına dış dünya milletlerinin katkı ve destek verdiğini düşünüyor musunuz?	Evet	5029	87%
	Hayır	755	13%
24. Yaşanan darbe olayına ilişkin türk toplumunun yaklaşım ve tutumuna ilişkin görüşünüz nedir?	Duyarlı	795	14%
	Bütünlük	734	13%
	Vatanseverlik	251	4%
	Hepsi	4004	69%
	Hiçbirisi	0	0%
25. Darbe süresince siyasi yaklaşımları olumlu ve yeterli buldunuz mu?	Evet	3337	58%
	Hayır	1175	20%
	Karmaşık	1272	22%
	Fikrim yok	0	0%
26. Yapılan darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasında en fazla hangisinin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?	T.C. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halka çağrısı	4305	74%
	Darbe girişiminde bulunanların yetersizliği	947	16%
	Emniyet teşkilatının duruma el koyması	171	3%
	Türk Silahlı Kuvvetlerinin müdahalesi	361	6%
	Medyanın etkisi	0	0%

Katılımcıların %6'sı 18-25, %34'ü 26-35, %13'ü 36-45, %18'i 46-55 ve %28'i de 56 ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır. En yüksek eğitim seviyesi %46 ile lise düzeyinde bulunmaktadır. %35'i özel, %32'si kamu sektöründe çalışmaktadır. En yüksek gelir grubu %49 ile 2101-3000 tl arasındadır ve katılımcıların %66'sı evlidir.

A. Faktör Analizi

Tablo 2: KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,809
	Approx. Chi-Square	95492,684
kBartlett's Test of Sphericity	Df	2016
	Sig.	,000

Faktör analizi 5784 katılımcıdan elde edilen veri üzerinden yapılmıştır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu değerlendiren Bartlett testi $p < 0,001$ ve Kaiser- Meyer- Olkin (KMO) katsayısı 0.809 (yüksek) olarak saptanmıştır. Tablo 2

Tablo 3: Faktör Yükleri

	Component		
	1	2	3
1. Şahsım ve aile bireylerimle ilgili her türlü hizmeti kamuya ait kurumlardan alırım.	,555	-,095	,056
2. Kamunun sağladığı hizmet ve olanaklardan son derece memnunum.	,516	-,109	-,197
3. Kamu düzeni ve işleyişinin sürekliliğine inanırım.	,513	,069	-,005
4. Kamu kurumlarının işlevselliği ve düzenindeki olumsuzluklar farklı olumsuzluklarının oluşmasına neden olur.	,497	,096	,124
5. Kamu hukuk sistemi adil ve tüm toplum bireyleri adına eşit ilkeler çerçevesinde işletilmelidir.	,476	-,122	-,046
6. Vatan ve devletin bölünmez bütünlüğü her toplum bireyi için önem arz eder.	,469	,054	,286
7. Devlet toplum ve bireylerinin güvenliğini her açıdan sağlamak zorundadır.	,461	-,048	-,019
8. Hukuk devleti temel insan haklarını güvence altına almakla yükümlüdür.	,441	,158	,056
9. Devlet yönetimi ulusal ve uluslararası hukuk kurallarına bağlıdır.	,426	,424	-,097
10. Devlet yönetimi yargısal denetimi süreklilik haline getirmeli ve aksaklıkları gidermelidir.	,425	,155	,039
11. Sosyal devlet sisteminde kuvvetler "erker" ayrımı sistematik olarak işletilmelidir.	,415	-,008	-,141
12. Devlet ve yönetimi demokratik rejim sistemini benimsemeli ve uygulamalıdır.	,406	-,023	-,087
13. Kamu yönetimi takdir yetkisini kullanırken yasa ve hukukun koyduğu sınırlar içerisinde kalmalıdır.	,369	-,049	-,267
14. Kamu yönetimi yetkisini kullanırken kamu ve toplum bireylerinin yararını gözeterek hareket etmelidir.	,364	-,129	,220
15. Kamu yönetimi takdir yetkisini kullanırken gerekçelerini belirtmeli ve göstermek zorunda olduğunu bilmelidir.	,363	-,309	-,012
16. Kamu yönetimi takdir yetkisini kullanabilmesi ve uygulayabilmesi için yasalarda özel koşulları çerçevesinde öngörülen zorunluluklara uygun hareket etmelidir.	-,354	-,035	,189
17. Kamu kurum ve yönetimi liyakat esaslarına dayanan yönetim anlayışından taviz vermemelidir.	,338	-,143	-,100
18. Demokratik yönetim anlayışında açıklık ilkesi vazgeçilmez bir değerdir.	,302	,089	,050
19. Kamu kurum ve yönetimi adalet ilkelerini göz ardı etmemeli, sır ve gizlilik uygulamalarından kaçınılmalıdır.	,285	,091	,113
20. Kamu kurumları ve devlet yönetiminde karşılıklı güven ilişkisi temel esas olmalıdır.	,240	-,024	,125
21. Hukuk ve demokrasinin temel kurallarının ihlal edilmesi kamu düzeninin bozulması işlevselliğinin ortadan kaldırılmasına neden olur.	,231	-,149	-,097
22. Devlet ve kamu yöneticileri olumsuzluklar karşısında pasif hareket etmemeli sorumluluk ve risk alarak devlet yararına hareket etmelidir.	-,214	-,125	-,184

23. Kamu personeli haklarını, güvencelerini, yükümlülüklerini, hizmet ve devlet anlayışını benimsemeli, kamu adına yapacağı her hareketin toplum yararına olmasına özen göstermelidir.	,173	,042	,110
24. Devlet ve kamu yönetiminde keyfilik olmamalı, bireysel düşence ve uygulamalardan kaçınılmalı, kamu ve toplum yararına yönelik hareket edilmelidir.	,153	-,023	-,038
25. Her durum ve koşulda devlet bütünlüğü korunmalı, devlet bütünlüğü ve özgürlüğünü tehdit eden unsurlarla topyekün hareket edilmelidir.	-,130	-,090	,059
26. Devlet yönetimi toplum bireylerinin hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlüdür.	-,091	,105	,077
27. Her toplum bireyi devletin bütünlüğü ve özgürlüğünü korumakla yükümlüdür.	,080	,082	,039
28. Bireysel özgürlük; kamu ve toplum düzeninin işleyişine zarar vermemelidir.	,039	,081	,002
29. Her birey hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmeli, özgürlüğüne yönelik haklarını bilmelidir.	-,026	,070	,020
30. Kamu kurum ve kuruluşları toplum ve bireylere hizmet etmek için oluşturulmuştur.	,020	-,050	,038
31. Bireysel ve toplumsal özgürlüğün kısıtlanmasını kabul edemem.	,315	-,579	-,169
32. Yaptırım ve zorunluluklar hukuk devleti anlayışına göre yapılandırılmalıdır. Asla bireysel özgürlükler kısıtlanmamalıdır.	,202	,545	-,320
33. Her birey hukuk kuralları çerçevesinde özgürdür. Asla hak ve özgürlükleri kısıtlanamaz.	,227	-,532	,009
34. Darbe ve darbe girişimleri her devlet adına yaşanmış bir olumsuzluktur.	,349	,212	,287
35. Demokrasinin var olduğu ülkelerde darbe ve darbe girişimlerinin varlığı kabul edilemez.	,235	,019	-,382
36. Darbe ve darbe girişimleri devlet ve toplum bireylerinin her türlü hukuki haklarının yok sayılmasıdır.	,154	,165	,377
37. Darbe ve darbe girişimleri farklı dünya güçlerinin gizli bir oyunudur.	,168	,358	-,360
38. Darbe ve darbe girişimleri siyasi iktidarsızlıkların bir sonucudur.	,018	,253	,327
39. 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye Cumhuriyeti'nin yok edilmesi ve sosyal devlet anlayışının ortadan kaldırılmasıdır.	-,039	,075	,299
40. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında tüm kamu ve özel sektöre ait kurumlara yönelik gerçekleştirilen soruşturma, tutuklanma ve ihraç kararlarını doğru buluyorum.	,056	-,011	,283
41. FETO yapısının oluşması ve güç kazanmasında siyasi gücün etkisi olduğunu düşünüyorum.	-,069	-,165	,268
42. 15 Temmuz sonrası yapılan hukuki ve siyasi süreç içerisindeki uygulamaları yetersiz ve taraflı buluyorum.	,041	,130	,253
43. Halen kamu ve devlet içerisinde FETO yanlısı ve örgüt üyesi kişi ile kişilerin olduğunu düşünüyorum.	,054	,108	,189
44. FETO yapısının devlet içerisindeki yapılanmasında dış güç ilişkisinin önemine inanıyorum.	,097	,042	,160
45. Cumhurbaşkanının çağrı yapması toplumsal algı yaratılmasında önemli bir etken olmuştur.	,043	,135	,140
46. Demokrasiye inandığım ve darbeye karşı olduğum için FETO darbe girişimine karşı durdum ve sokağa çıktım.	-,059	-,016	-,074
47. Vatan ve milletin bütünlüğü için FETO darbe girişimi karşısında durdum.	,400	,008	-,489

48. Millet ve toplum dayanışması nedeniyle demokrasiye olan inancım daha fazla arttı.	-,039	,133	,451
49. Tüm kumu kurumları, özel sektör ve toplumun her bireyinin darbelerle karşı tek vücut olduğuna inanıyorum.	-,019	,191	,435
50. FETO darbe girişimine karşı tüm toplum bireylerinin tek vücut olması birlik ve beraberliğimizin ne kadar güçlü olduğunu gösterdi.	-,007	,038	,408
51. Din, ırk, inanç, etnik ve diğer her türlü değişkenlere rağmen Türk toplumunun zor durum ve zamanlarda tek vücut olup top yekün karşı durduğunu gördüm.	-,088	-,050	,363
52. Devlet yönetimi ve liderinin duruşu ile yönlendirmesinin bu tip darbe girişimleri karşısında ne denli önemli olduğunu gördüm.	,011	,145	,343
53. FETO darbe girişimine yönelik Türk Milletinin Birlik ve Beraberliği tüm dünya toplumuna büyük bir mesaj vermiştir.	-,177	,021	,335
54. FETO darbe girişimi sürecinde Türk toplumu ve kurumlarının gösterdiği duyarlılık tüm dünya toplumlarına karşı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir demokrasi ülkesi olduğunu göstermiştir.	-,103	-,077	,255
55. FETO darbe girişimi sürecinde Türk toplumu devletine sahip çıkmış ve tek vücut olduğunu tüm karşı güçlere göstermiştir.	,121	-,006	-,250
56. Zorluklar ve savaşlar ancak birlik ve beraberlik ile yok edilir.	-,055	,087	-,228
57. Geçmişten günümüze Türk milleti her güçlük karşısında tek vücut olmuş ve asla vatan bütünlüğüne zarar vermemiştir.	,150	-,066	,211
58. FETO darbe girişimine yönelik Türk toplumunun tek vücut olarak karşı koyması birçok dünya milletine bir örnek olmuş ve cesaret vermiştir.	-,158	-,058	-,202
59. Vatan ve devlet bütünlüğünün korunması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk içerisinde asla din, ırk, inanç ve siyasi görüş ayrımı yapılamaz.	-,026	,132	,143
60. Demokrasinin olduğu yönetimlerde darbe ve darbe girişimleri asla kabul edilemez. Bu durum demokrasi ve millet inancının yok sayılmasıdır.	,077	,028	,128
61. Darbe ve darbe girişimleri bir millete yapılacak en büyük kötülük ile geleceğine yönelik kara bir lekedir.	-,085	,108	,127
62. Türk milleti bir bütündür asla parçalanamaz.	,042	,026	,121
63. Demokrasinin gücüne her zaman inanırım.	,004	,021	,111
64. Dik ve inandığı değerler karşısında sağlam duruş sergileyen liderler her zaman milletin faydasına olan işler yapar.	,092	-,002	,108

Her bir soru için elde edilen faktör yükleri sonuçları Tablo 3'te özetlenmiştir.

1. KAMU ve DEVLET BÜTÜNLÜĞÜNE YÖNELİK TUTUM ve ALGI
2. BİREYSEL ÖZGÜRLÜK ve SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINA YÖNELİK ALGI
3. DARBE ve 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNE YÖNELİK TOP- LUMSAL ALGI VE DÜŞÜNCE

Tablo 4: Ölçek ve Güvenilirlik İstatistikleri

Faktör	Mean	Variance	Std. Deviation	Cronbach's Alpha	N of Items
1. Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	20,25	12,458	3,52953	0,875	25
2. Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	9,525	3,533	1,87965	0,7	8
3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce	6,8346	2,092	1,44639	0,793	2

Ölçeğin alt başlıkları için elde edilen ortalama, standart sapma ve Cronbach's alfa değerleri Tablo 4'te özetlenmiştir. Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı alt boyutu için ortalama Cronbach's Alpha değeri 0.875, Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı alt boyutu için 0.70, darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce için 0.793 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5: Açımlanan Toplam Varyans Tablosu

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1. Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	1,071	1,674	64,352	1,071	1,674	64,352
2. Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	1,028	1,607	65,959	1,028	1,607	65,959
3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce	1,004	1,569	67,528	1,004	1,569	67,528

Ölçek, tüm soruların %67'sini açıklamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının toplam varyans'a katkıları kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı alt boyutu için %64, bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı alt boyutu için %65, darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce alt boyutu için %67 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6: Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Darbe Boyutu

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1.Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	11,239	4	2,810	2,813	,024
2.Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	106,453	4	26,613	27,095	,000
3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce	150,031	4	37,508	38,483	,000

Katılımcıların yaşlarına göre toplumsal darbe boyutu Anova testi ile karşılaştırılmıştır. Tablo 6'da sonuçlar özetlenmiştir.

Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, yaş gruplarına göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 26-35 yaş arasında bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, yaş gruplarına göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 18-25 yaş arasında bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, yaş gruplarına göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 46-55 yaş arasında bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Tablo 7: Eğitime Göre Toplumsal Darbe Boyutu

	1. Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	2.Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce
Chi-square	88,644	17,538	38,299
df	4	4	4
Asymp. Sig.	,000	,002	,000

Katılımcıların eğitimlerine göre toplumsal darbe boyutu Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılmıştır. Tablo 7'de sonuçlar özetlenmiştir.

Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, eğitime göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. Yükseköğretim grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, eğitime göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. Üniversite grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, eğitime göre ($p < 0,001$) farklılaşmaktadır. Lise eğitim grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Table 8: Çalışma Durumuna Göre Toplumsal Darbe Boyutu

	1.Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	2. Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce
Number of Levels in 3. Çalışma Şekliniz	5	5	5
N	5765	5765	5765
Observed J-T Statistic	5811559,000	6492881,000	5080235,000
Mean J-T Statistic	6053104,500	6053104,500	6053104,500
Std. Deviation of J-T Statistic	69885,116	69885,116	69885,116
Std. J-T Statistic	-3,456	6,293	-13,921
Asymp. Sig. (2-tailed)	,001	,000	,000

Katılımcıların eğitimlerine göre toplumsal darbe boyutu Jonckheere-Terpstra testi ile karşılaştırılmıştır. Tablo 8’de sonuçlar özetlenmiştir.

Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, çalışma türüne göre ($p < 0,001$) farklılaşmaktadır. Kamuda çalışan grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, çalışma türüne göre ($p < 0,001$) farklılaşmaktadır. Özelde çalışan grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, çalışma türüne göre ($p < 0,001$) farklılaşmaktadır. Kamuda çalışan grubunda bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Table 9: Eğitime Göre Toplumsal Darbe Boyutu

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1.Kamu ve Devlet Bütünlüğüne Yönelik Tutum ve Algı	53,958	4	13,489	13,607	,000
2. Bireysel Özgürlük ve Sosyal Devlet Anlayışına Yönelik Algı	19,510	4	4,877	4,891	,001
3. Darbe ve 15 Temmuz Darbe Girişimine Yönelik Toplumsal Algı ve Düşünce	193,880	4	48,470	50,122	,000

Katılımcıların gelirlerine göre toplumsal darbe boyutu Anova testi ile karşılaştırılmıştır. Tablo 9'da sonuçlar özetlenmiştir.

Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, gelirlerine göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 2101-3000 arası gelir kazanan grupta bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, gelirlerine göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 4001-5000 arası gelir kazanan grupta bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, gelirlerine göre ($p<0,001$) farklılaşmaktadır. 3001-4000 arası gelir kazanan grupta bu boyuta katılma oranı daha yüksektir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

15 Temmuz darbe girişimi gecesini Türkiye'de oluşan kritik kaos dönemlerindeki gibi dönemlerde devletin bekasını hedef alan saldırılara karşı koyma kapasitesi ve azmi sonuç almada önem taşımaktadır. Devletlerin varoluşsal tehditlerle dönemselsel karşı karşıya gelişi ve bu terör/darbe girişimi vs tüm saldırılar sonucunda, kurumsal çöküşe sürüklenen devletler olarak nitelendirilen "başarısız devletler" ile ilgili literatür 21. yy.dan itibaren daha da artmıştır.¹² Beka tehditleriyle karşı karşıya kalan devletlerin bir kısmı halkın ve kurumsal işleyişin işbirliği içinde, efektif ve demokratik bir biçimde çalışması sayesinde hayatta kalmayı başarırken, bir kısmı da kendi haklarını bile koruyamayan devlet-birey, devlet-toplum ilişkilerinde sözlerini tutamayan, "başarısız devletlere" dönüşmektedirler.¹³ Bu bağlamda devletlerin bekasını sağlaması ve başarısızlıklarla mücadele edebilmesi için. devlet-toplum ve devlet-birey ilişkilerinde sürdürülebilir vaatlerde bulunmalı, sonra da bu vaatleri yerine getirebilmelidir.¹⁴

¹² Jonathan John, "Conceptualising the causes and consequences of failed states: A critical review of the literature", *Crisis States Research Centre*, 25, sf. 1-54, 2008.

¹³ Justin Logan, Christopher Preble, "Fixing failed states: A cure worse than the disease?", *Harvard International Review*, 29(4), sf. 62-66, 2008.

¹⁴ Fuat E Keyman, Metin Gürçan, 15 Temmuz'dan on beş ay sonra: Ordunun reformu, devletin dönüşümü, PM politika raporu. 2017, Access Date: 21.07.2023, http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/11/15-Temmuzdan-15-Ay-Sonra_Keyman_Gurcan.pdf.

Devletlerin başarısızlığında kutuplaşma ve ayrışma da önemlidir. Türkiye’de 15 Temmuz darbe girişimi sonrası kutuplaşma daha da artmıştır. Türk toplumunun, demokrasi, laiklik, ekonomi ve dış politika alanları da dâhil olmak üzere siyasi ve kültürel birçok konuda, önceki dönemden daha fazla kutuplaştığına dair literatürde gittikçe güçlenen bir fikir birliği söz konusudur.¹⁵

Bu çalışmada hedeflenen kitledeki 15 Temmuz kalkışmasının ortaya çıktığı dönemden günümüze algı sürecini değerlendirirken. Faktör analizi sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

1. KAMU ve DEVLET BÜTÜNLÜĞÜNE YÖNELİK TUTUM ve ALGI
2. BİREYSEL ÖZGÜRLÜK ve SOSYAL DEVLET ANLAYIŞINA YÖNELİK ALGI
3. DARBE ve 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİNE YÖNELİK TOPLUMSAL ALGI VE DÜŞÜNCE
  - Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır.
  - Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır.
  - Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır.
  - Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, eğitime göre farklılaşmaktadır.
  - Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, eğitime göre farklılaşmaktadır.
  - Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, eğitime göre farklılaşmaktadır.
  - Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, çalışma türüne göre farklılaşmaktadır.

¹⁵ Senem Aydın Düzgit, Evren Balta, Turkey after the July 15 coup attempt: When the elites are polarized on polarization. 2017, Access Date: 21.07.2023, <http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/04/15-temmuz-sonrasi-turkiye-elitler-kutuplasma-uzerinde-kutuplasinca1.pdf>.

- Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, çalışma türüne göre farklılaşmaktadır.
- Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, çalışma türüne göre farklılaşmaktadır.
- Kamu ve devlet bütünlüğüne yönelik tutum ve algı, gelirlerine göre farklılaşmaktadır.
- Bireysel özgürlük ve sosyal devlet anlayışına yönelik algı, gelirlerine göre farklılaşmaktadır.
- Darbe ve 15 Temmuz darbe girişimine yönelik toplumsal algı ve düşünce, gelirlerine göre farklılaşmaktadır.

Yapılan analiz ve bulgular sonrasında katılımcıların demografik dağılımlarına baktığımızda; kamu çalışanları ile özel sektör çalışanları arasında fikir ayrılığı olduğu görülmektedir. Aynı şekilde sosyal statü ve iş hayatındaki konumu da görüş farklılıklarına neden olmaktadır. Kamusal alanda çalışanların bürokratik anlamda daha duyarlı olduğu gözlenirken, özel sektör ve sosyal hayat içerisinde bireysel yaşam sürdüren, kamu ile ilgili bir iş yapmayan katılımcıların yaşanan terör olayına karşı görüşleri değişkenlik içermektedir. Kamu çalışanları daha dikkatli ve duyarlı davranırken, kamu dışında bulunan katılımcıların ise daha duygusal ve inanç kavramları doğrultusunda hareket ettiği gözlenmektedir.

Kamu ve özel hayat içerisinde yer alan katılımcıların tamamına yakını devlete karşı gerçekleştirilen bu terör olayı konusunda hem fikir olduğu, yapılan terör girişimi ve ayaklanmanın Türkiye Cumhuriyeti Devletine yapılmış ihanet olarak görülmektedir.

Katılımcıların eğitim ve gelir durumu anket sorularına verilen cevaplar üzerinde farklılık oluşturmaktadır. Eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan katılımcılar daha dikkatli ve bilinçli cevaplar verirken, eğitim ve gelir durumu düşük katılımcıların ise daha çok manevi anlamda düşünerek hareket ettiği gözlenmiştir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, FETO terör örgütünün 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirmeye çalıştığı darbe girişimi konusunda tüm katılımcılar Türkiye adına büyük ihanet, devlet ve millete karşı işlenmiş bir ayaklanmanın olduğu görüşündedir. Gerçekleştiril-

meye çalışılan bu ayaklanmanın başarılı olması durumunda ülke ve ülke insanlarının büyük bir kaos içerisinde kalacağı, vatan toprakları ve ülke insanlarının uluslararası bir sorunla karşı karşıya kalacağı gerçeğine inandığı görülmektedir.

15 Temmuz FETÖ terör ayaklanmasına ilişkin katılımcıların tamamına yakını bu ayaklanmanın farklı dünya ülkelerinin desteklemesi ve örgütlemesi ile Türkiye üzerinde oynanan uluslararası bir oyun olduğu gerçeğidir. Bu gerçeğe ilişkin tüm katılımcıların ortak görüşü ise vatan bütünlüğüne karşı işlenen her türlü kalkışma, ayaklanma ve savaş durumunda tek vücut olarak hareket edeceği gerçeğini de ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları ve sonuçlarına göre yaptığımız değerlendirme sonrasında, tüm katılımcıların ülke bütünlüğüne yönelik işlenecek her türlü ayaklanma karşısında tek vücut olduğu, maddi ve manevi anlamda her türlü desteği sağlayacakları, özgürlük ve bütünlük adına asla taviz verilmeyeceği gerçeğini sergilemektedir.

Etik Beyan

Araştırma için Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı'ndan E-20158992-020-352285 sayılı ve 25.07.2023 tarihli kurum izni alınmıştır. Çalışmada kullanılan veriler panel veri olduğundan ve analizde kullanılan veriler de bu panel verilerden olduğundan etik kurul onayı gerektiren bir durum teşkil etmemektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Yazarların katkısı: Her üç yazar da çalışmanın literatürüne ve analizine eşit katkıda bulunmuştur.

Kaynakça

Makaleler

- Derman Giray Saynur, Oba Hande, "Making a determination from the operational code of a new and influential actor: President of Turkey Recep Tayyip Erdogan", *Bilig*, 79, sf. 45-67, 2016.
- John Jonathan, "Conceptualising the causes and consequences of failed states: A critical review of the literature", *Crisis States Research Centre*, 25, sf. 1-54, 2008.
- Kazan Hüseyin, "Terör - medya ilişkisi ve medya terör haberciliği", *Güvenlik Stratejileri*, 12(24), sf. 109-146, 2016.

Logan Justin, Preble Christopher, "Fixing failed states: A cure worse than the disease?", *Harvard International Review*, 29(4), sf. 62-66, 2008.

Şimşek Murat, "Terörizm: Kavramsal bir çalışma", *Akademik Bakış Dergisi*, 54, sf. 1-17, 2016.

Yıldırım Aynur, "Kurumsal yapı ve terör ilişkisinin toplumsal maliyeti", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 51(596), sf. 11-26, 2014.

Yılmaz Burcu Selin, Yılmaz Özgür, "Terörizm ve terörizmin hedefi olarak turizm endüstrisi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), sf. 39-58, 2005.

İnternet Kaynakları

Düzgüt Senem Aydın, Balta Evren, (2017). Turkey after the July 15 coup attempt: When the elites are polarized on polarization. Retrieved from: <http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/04/15-Temmuz-SonrasıTürkiye-Elitler-Kutuplaşma-Üzerinde-Kutuplaşınca1.pdf> E.T. 21.07.2023.

Keyman E. Fuat, Gürcan, Metin, (2017). 15 Temmuz'dan on beş ay sonra: Ordunun reformu, devletin dönüşümü, PM politika raporu. Retrieved from: http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/11/15-Temmuzdan-15-Ay-Sonra_Keyman_Gurcan.pdf E.T. 21.07.2023.

Kitaplar

Grove K. Andrea, "Political leadership in foreign policy: Manipulating support across borders", (1st ed.). New York, NY: Palgrave Macmillan, 2007.

Schafer Mark, Walker G. Stephen, "Beliefs and leadership in world politics: Methods and approaches of operational code analysis", New York, NY: Palgrave Macmillan, 2006.